
PSAK XII.

Pro Scientia Aranyérmesek XII. konferenciája

Eszterházy Károly Főiskola, Eger – 2014. november 6-8.

PSAK XII.

Pro Scientia Aranyérmesek XII. Konferenciája

Eszterházy Károly Főiskola, Eger – 2014. november 6–8.

Líceum Kiadó
Eger, 2015

A konferencia fővénői:

Liptai Kálmán, az Eszterházy Károly Főiskola rektora

Szendró Péter, az OTDT elnöke

szerkesztette: Harsányi Szabolcs Gergő, Szabó Beáta

A konferencia támogatója:

ISBN 978-615-5509-42-1

A kiadásért felelős

az Eszterházy Károly Főiskola rektora

Megjelent az EKF Líceum Kiadó gondozásában

Kiadóvezető: Grebely Gergely

Felelős szerkesztő: Zimányi Árpád

Nyomdai előkészítés, borítóterv: Szabó Franciska

Megjelent: 2015-ben

Nyomdai kivitelezés: M+H 2002 Bt.

Felelős vezető: Major Ildikó

Művészeti szekció

Szendrei Zsolt	158
Csavarboltból. Galéria – A városrehabilitációk hatásainak elemzése a földszinti funkciók változásainak tükrében.....	159
Bujdosó Ildikó	164
Az emlékezés terei	165
Kóródy Anna Nóra	170
Modernitás és örökségvédelem a 20. században – a spanyol forgatókönyv	171
Vukosavljev Zorán	176
Épített örökség kortárs használatban – tendenciák Kelet-Közép-Európában	177
Mecsi Beatrix	182
A szomorú nőgyilkos: Egy budapesti női öltöző koreai festmény azonosítása. Avagy: miért olyan kevés a női portré Koreában?	183
Ilkó Krisztina	188
Betekintés a nyitrai középkori falképek kutatásába	189

Jogtudomány, szociológia szekció

László Balázs	196
Hospes–privilegiumok az Árpád-kori ius regium rendszerében	197
Váradi Ágnes	202
A jogérvényesítés elősegítésének új irányai az Európai Unióban	203
Papp Olga	208
Öngondoskodás önkormányzati módra	209
Auer Ádám	214
A felelős társaságirányítás (corporate governance) torzulásai és alkalmazása	215

Közgazdaságtudomány szekció

Pandurics Anett	218
Viselkedési közgazdaságtan a biztosítások területén – Hogyan hozzunk jobb döntéseket?	219
Udvari Beáta	228
Az arab donorok szerepe a nemzetközi fejlesztési együttműködésben.....	229
Homolya Dániel	230
Megéri-e kiváló bort készíteni?.....	231
Bakonyi Zoltán	238
Miként befolyásolják a stratégiai gondolkodásmódok a vállalat innovativitását?	239
Személyi László	240
Bank reloaded – hogyan ird újra az ügyfélszolgálatot	241
Radnai Márton	242
Az egyoldalú kamatemelések bumerángthatása	243
Németh Anikó	248
Karbantartástervezés új köntösben	249

Vukoszávlyev Zorán

Pro Scientia Aranyérem szerzési éve: 1995

Szeged, 1972

BME Építésztechnológiai Kar Építészettörténelmi és Műemléki Tanszék
1111 Budapest, Műgyetem rkp. 3. K. II. 82.
zoran.vukoszavlyev@gmail.com, 1/463 13 30

tanulmányok

- 2003 PhD summa cum laude, BME Csonka Pál Doktori Iskola (1996-1999), Budapest
- 2001 műemlékvédelmi szakmérnök, BME Építészettörténelmi és Műemléki Tanszék (1999-2000), Budapest
- 1996 okleveles építésztechnológus diploma, BME Építésztechnológiai Kar (1991-1996), Budapest
- 1991 érettségi, JATE Ságvári Endre Gyakorló Gimnáziuma (1987-1991), Szeged

jelenlegi munkahely

BME Építésztechnológiai Kar Építészettörténelmi és Műemléki Tanszék (1996-), Budapest

tudományos fokozat

PhD, építészettudomány (BME, 2003)

tudományos tevékenység

- Kortárs építészet – regionális kultúrák
- Szakrális építészet – történelmi és kortárs

díjak, kitüntetések

- 2011: MTA Bolyai Plakett
- 2003, 2011: Pro Scientia Aranyérmes felkészítő tanár
- 1995: Pro Scientia Aranyérem

ösztöndíjak, tanulmányutak:

- 2011 Bolyai János Kutatási Ösztöndíj, MTA
- 2009 Bolyai János Kutatási Ösztöndíj, MTA
- 2008 OTKA 68610
- 2005 FAUTL, Lisszabon, Portugália
- 2003 TU Delft, Delft, Hollandia
- 1996 S. Stefano Rotondo nemzetközi felmérés, Róma, Olaszország

nyomtatásban megjelent tudományos

közlemények száma: 218

konferencia-előadások száma: 47

legjelentősebb 5 publikáció

- Vukoszávlyev Zorán: *Church At The Border: Church Architecture in Hungary from the start of 20th Century*. In: Giorgio Della Longa, Antonio Marchesi, Walter Zahner (eds.): *Arte Architettura Liturgia Esperienze internazionali a confronto 6*. Alcion Edizioni, Venezia, 2014. pp. 17-41.
- Vukoszávlyev Zorán: Архитектура српских православних цркава у Мађарској / Szerb ortodox templomépítészet Magyarországon: Историјски развој и типологија / Építészettörténelmi áttekintés és tipológia. Srpski Institut - Terc Kiadó, Budapest, 2013.
- Vukoszávlyev Zorán – Szentirmai Tamás: *Kortárs portugál építészet – Contemporary Portuguese Architecture*. Terc Kiadó, Budapest, 2010.
- Krähling János - Vukoszávlyev Zorán (szerk.): *Új evangélikus templomok*. Luther Kiadó, Budapest, 2008.
- Vukoszávlyev Zorán: *Kortárs holland építészet*. Terc Kiadó, Budapest, 2005.

szabadidős tevékenységek

gyermekeink

Épített örökség kortárs használatban - tendenciák Kelet-Közép-Európában

Az épített örökség fogalmi rendszerének átrendeződése érzékelhető az ezredfordulón. A kortárs építészet elméleti vizsgálatát ki kell terjeszteni az általános örökségvédelmi kérdésekre, mert a (világ)gazdasági folyamatoknak szükségszerű eredménye a történeti épületállományhoz köthető társadalmi értékrend megváltozása is. Az értékvédelmi szemlélet megváltozásával az épített örökség védeleméhez kötődő kritikai szemléletnek is meg kell újulnia.

A modern építészet értékrendszerét hűen tükröző, a 20. század elején kialakuló műemlékvédelmi szemlélet jól definiált stratégiákat adott a történeti értékekkel foglalkozó szakemberek kezébe – ezek adták elméleti hátterét a II. világháború utáni évtizedekben létrejött magas színvonalú helyreállításoknak. Kelet-Közép-Európában, miként a magyar műemlékvédelemben, a '60-as éveket jelentő fénykort követően azonban elmaradt a kritikai szemléletű megújulás; az (ön)értékelés és a kortárs nyugati tendenciák vizsgálatának hiánya az értékrend válságát idézte elő. A "keleti blokk" országaiban a folytonosság megszűntével nem alakult ki az az értékelő módszertan, mely megítélheti egy fejlesztés, újrahasznosítás, rehabilitáció építészettörténeti és műemlékvédelmi kategóriákhoz mérhető értékeit. A belső megújításra Magyarországon sem került sor, jóllehet 20 éve már számos neves "műemlékes" építész jelezte ennek halaszthatatlanságát – az utóbbi években pedig kétszer is alapjaiban változott meg a hazai örökségvédelmi szabályozás és hivatali struktúra.¹

Az értékvédelmi szemlélet újraértelmezését a kortárs építészet fogalomtárának felhasználásával közelítjük. Az örökségvédelem mai jó gyakorlatát vizsgáljuk a környező országokban, a történeti értékeket megőrző és továbbvivő példák esettanulmányai által. A tendenciák megismerése és értékelése a hazai kortárs örökségvédelmi szemlélet (hosszú ideje várt) kritikai megújításának folyamatához ad külső támpontokat – most néhány előremutató példa által.

A 19. században utolsó harmadában fogalmazták meg a történeti érték fogalmát, mely a mai örökségvédelmi szemlélet alapja. Az emberiség kultúráját őrző tárgyi és szellemi emlékek kutatásra, gyűjtésre és különböző formákban történő megőrzésére elhivatott személyek vezetésével társaságok alakultak, majd a századforduló táján hivatali formát is öltött az egyre

1 Kiemelt aktualitását adja e tanulmánynak a kortárs örökségvédelem témakörének magyarországi helyzetképe, mely a kulturális kormányzati szándékok kiteljesedésével egyre jelentősebb műemléki épületállományt érintenek. Legaktuálisabb programképe ennek a 2014. július 10-én bejelentett Nemzeti Hauszmann Terv (1377/2014. (VII.10.) Korm. hat. – megjelent a Magyar Közlöny július 10-i számában), mely a budai várnegyed és környékének teljeskörű rekonstrukcióját célozza meg. Lásd még: Dobosyné Antal Anna – Nagy Gergely (szerk.): *A műemlékvédelem és a társadalom lehetőségei válság idején*. ICOMOS, Budapest, 2013.

szélesebb körű társadalmi igényen alapuló mozgalom.² Az intézményesülő örökségvédelem első nemzetközi kartáját 1931-ben hozták létre Athén mellett egy jachton, ahol a résztvevők az irányelvek megfogalmazása mellett az egyedi nemzeti „jó gyakorlatok” összehasonlításán alapuló szemléletükkel egyvilágméretű elköteleződést fogalmaztak meg. Az idén 50 éves Velencei Karta pedig már konkrét elveket is megfogalmazott a műemlékek megőrzése, bemutatása és további használata elérése érdekében. E két fő dokumentum témánk szempontjából kiemelhető jellemzője, hogy a történeti érték eredeti karakterelemeinek megőrzése mellett az új, hozzáadott érték önálló entitását hangsúlyozzák a hitelesség érdekében.

Arégi és újrészek jól megkülönböztethető együttes jelenléte (legyen az csak „muzeális” vagy éppen „tényleges”) a történeti értékkel bíró épület további hasznosítása-használata érdekében lényegi kérdés ma is az építészeti szakkritikában. Egy műemlék felújítása kapcsán (vagy legfőképp a mai energetikai szemléletű rehabilitációja esetén) mindig felmerül új részek hozzáadásának igénye – a legszükségsezerűbb (kényelmi-funkcionális) korszerűsítéstől kezdve, a jelentősebb belső átalakítások esetén keresztül, akár új épületrészek megjelenéséig húzódnó széles építési tevékenység jelentkezhethet.³ Még a legszakszerűbb restaurálás mellett is megjelenhet olyan belső téri igény, mely a régi építészeti megjelenés tiszteletben tartásával (éppen ezen alapvető igényből kiindulva) új építészeti formálást von be egyes részeken az épület teljesebb korszerű használata érdekében. Magyar példát említve e kiemelten magas igényű régi-új egymás mellett élését prezentáló értékszemléltre a Zeneakadémia felújítása (kép1.) nemzetközi mércével is mérhető igényessége hozható fel: a hangverseny- és kamaraterem valamint a fő közlekedő terek történetileg hű rekonstrukciója mellett a belső udvar lefedésével és tetőtér egyes részeinek hasznosításával funkcionálisan bővítve újjáépítették meg használatát a száz éves intézménynek.⁴

Kép1. Zeneakadémia rekonstrukciója, Budapest, Magyarország, 2003-2013. Építészek: Pazár Béla, Magyar Éva, Potzner Ferenc. Forrás: www.epiteszforum.hu

- 2 Az egykori Osztrák-Magyar Monarchiában a formálódó állami szintű műemlékvédelem szemléleti alapjait Alois Riegl fogalmazta meg: Riegl, Alois: *Der moderne Denkmalkultus. Sein Wesen und seine Entstehung*. Wien, 1903. – Szövegfordításban ismert magyar nyelven: Alois Riegl: *A modern emlékkultusz lényege és kialakulása*. (Ford.: Adamik Lajos) in: A.R. (Beke László (szerk.)): *Művészettörténeti tanulmányok*. Balassi Kiadó, Budapest 1998. pp. 20-24. A témakör kortárs értelmezése: Pazár Béla: *Építészet és idő. Építészfórum 2010: Paper 15708*. illetve: Vukoszávlyev Zorán: *Régi és új a kortárs spanyol építészetben – Párhuzamos történet Alois Riegl régiségérték fogalma mentén. Architectura Hungariae 11. (2012) 2. pp. 31-43.*
- 3 A funkcióváltás kérdéskörét közép-európai példákkal lásd: Kóródy Anna – Vukoszávlyev Zorán: *Aspects of social sustainability in cases of building rehabilitations in Central Europe. in: Építés – Építészettudomány 42. (3-4) pp. 287-313.* Illetve a témakör nemzetközi példáját ismerteti a kortárs spanyol építészetben: Kóródy, Anna Nóra: *Building Rehabilitation – Tendencies of Functional Transformations in Spain. Periodica Polytechnica Architecture 45. (2014) 1. pp. 29-38.*
- 4 Kritikai olvasat: Szabó Levente: *Nem látszani és mégis: Rendszertől a részletekig: a Zeneakadémia megújításának építészeti stratégiájáról. Metszet 2014:(1) pp. 44-49.*

Az épülettárgyi emlék, mely létrehozásának szellemi és fizikai környezetének helyzetét rögzíti közvetetten – mely a fennállása során hozzá konnotációk által kapcsolódó emlékképekkel bővítve alkotja a műemléket. Egy adott pillanatban e folyamatba beavatkozás újabb réteggel bővíti e viszonyulást. Ebből természetyszerűleg következik, hogy egy kortárs „beavatkozás” hiteles része egy műemléknek. De nem mindegy, hogy milyen mértékben írja át (esetleg felül) addigi létéből hozott örökségértékét. Az installáció jellegű, jellemzően csak belsőépítészeti munkákkal létrehozott épület-újrahasznosítások célja éppen a legkisebb beavatkozás elve: a moduláló, adott esetben ideiglenesnek is tűnő beillesztett új elemek visszabonthatósága kiemelten fontos egy ilyen megvalósuló munkánál. A horvátországi Zadar belvárosában a balkáni háború során jelentősen megrongálódott egykori hercegi palota az állapot rögzítés után efemer kiállítótér-struktúrát kapott. (kép2.) A fehérre-feketére festett fapallókból járó és átjáró felületek a térszíntől könnyűszerkezettel elemelve jelennek meg, a könnyed acélháló alkotta légies térhatárolások szinte az épületet, a (most már) háborús traumát hordozó történelmi emlékre szinte ráirányítják a figyelmet. Az észak-romániai Sučeava városkájának egykori víztározója csendesebb történelmi fordulatot jelöl hasonló szellemiséggel. (kép3.) Az elavult technológia miatt elhagyatott épület egy jelentős funkcionális váltással válhatott a helyi építészek központjává.⁵ Az ipari műemlék nyers szerkezetei magukon hordozzák az évtizedek alatt kirakódott sokat – a szinte csak a nyílászárókra koncentrált átalakításokon felül a terek belakása a bútorozás és gépészet látható jelenlétével írja át a terek használatát. A csehországi Brno barokk kápolnájának új funkcióját (kép4.) a logikus használat adta meg: a kórház-terület bejáratánál álló szakrális épület ma gyógyszerteráriként működik. A karakteres egy légtérű tér szegmenseit a tér közepén felállított kétszintes térdoboz modulálja. A markáns építészeti formaszemlélet határozott kontrapozíciót fogalmaz meg: az új belsőépítészeti tárgyak szögletes élei, a használt anyagok makulátlan tisztasága és az alkotóelemek részletképzési rendje ellentétben áll a több évszázados masszív falak és íves szerkezetek fehér vakolt homogén felületével. Kimért egyensúly és a legszükségesebb mennyiségű új elem létrehozása jellemzi ezen újrahasznosításokat.

Kép2. Efemer kiállítótér a hercegi palotában, Zadar, Croatia, 2011. Építészek: Letilović, Iva – Pedišić, Igor. Forrás: www.d-a-z.hr

Kép3. Építészeti Központ egykori víztározó-ban, Suceava, Románia, 2009-2012. Építészet: AGD / Constantin Gorcea. Forrás: www.agd.ro

Kép4. Gyógyszerterárik egykori kápolnában, Brno, Csehország, 2002. Építészek: DRNH. Forrás: www.drnh.cz/

5 Vukoszávlyev, Zorán – Urbán, Erzsébet: Cultural Re-Use of Industrial Buildings in Central and Eastern Europe. *Ticich Bulletin* 64. (2014) 2. pp. 18–19.; illetve bővebben, átfogó képet alkotva: Urbán Erzsébet – Vukoszávlyev Zorán: Közép-Kelet-Európa ipari örökségének kortárs újrahasznosítási lehetőségei. *Architectura Hungaricae* 13. (2014) 1. pp. 15–32.; valamint nemzetközi összehasonlító környezetben: Urbán, Erzsébet – Vukoszávlyev, Zorán: Value saving and community use regarding urban renewal – Protection of Hungarian industrial heritage and possibilities for its reutilization at the turn of the millennium. *Architektúra & Urbanizmus XLVIII.* (2014) 3–4. pp. 156–177.

Összetettebb és differenciáltabb térigények megvalósítása nem tud az előző példákhoz hasonlóan tiszta rendszereket alkalmazni egy komplex épület-rehabilitáció esetében. A dél-lengyelországi Krakko egykori kaszárnyájának átalakításánál (kép5.) az új kulturális funkció jóval több teret igényelt az adottságként kezelhető – már alapvetően sem kevés – területhez képest. A kétszintes épület monumentális megjelenését azonban nem változtatták meg a tervezők, az adott kubatúra jobb hasznosítását a tetőtér beépítésével és a pinceszint jelentős kibővítésével oldották meg, mely igen jelentős hasznos térbővületek a szinte neutrális ürességű terek kiegészítő funkcióit hordozzák. A két fő szint kiállítóterei így átlátható egészt alkotnak, melyet funkcionálisan jól bővít a nagy központi udvar elegáns üvegterős térlefedése (mint egyetlen igazán szembeötlő építészeti elem). Az elrejtett térbővületekkel és az eredeti megjelenéstől markánsan különböző új szerkezettel meg lehetett tartani a történeti megjelenés dominanciáját. Az ilyen mértékű beavatkozások hitelességét a történeti karakter megértése is határozottan segíti. Az épület méreteit, formarendjét, szerkesztéseit felismerő és gondosan tovább fejtő építészeti terv szerves egységként kezeli az új részeket is. A szlovéniai Ormož majorsági gazdasági épületeinek felújítása és továbbépítése (kép6.) a hagyományos falusi építésmód jellemzőin keresztül hoz létre párbeszédet történetiség és kortárs szemlélet között. Hasonló logikával fejti tovább a szerbiai Belgrád középkori eredetű védelmi rendszerét híres Nebojsa torony rehabilitációja (kép7.) kapcsán létrehozott fogadóközpont. A katakombarendszer gondolatával az erőteljes téglafalak közé behúzódva előcsarnok és konferenciaterem tércsoporttal tud bővülni a behatárolt kubatúrájú, kiállításokra használt torony.

Kép5. Nemzeti Hadsereg Múzeuma egykori kaszárnyában, Krakko, Lengyelország, 2005–2011. Építészet: Air Jurkowscy Architekci. Forrás: www.miesarch.com

Kép6. Regionális könyvtár egykori majorságban, Ormož, Szlovénia, 2004. Építész: Maruša Zorec. Forrás: www.piranesi.eu

Kép7. Nebojsa torony rehabilitációja és bővítése, Belgrád, Szerbia, 2007–2011. Építészek: Miljković, Dejan – Mitrović, Jovan – Pavić, Branko. Forrás: www.superprostor.com

Acsehországi Olomouc érsekségi múzeuma az évszázadok alatt több építési periódussal létrejött együttesben kívánt átlátható és egységes szemlélettel új használati rendet teremteni. (kép8.) Az eltérő stíluskorszakokban létrejött épületrészek terei között csak a legszükségesebb helyeken születtek megnyitások, és csak ahol kifejezetten indokolt volt, adódtak hozzá új épület kubusok. Az alkalmazott nyersbeton szerkezetek a történeti kőfalak allegóriái, a nagy üvegfelületekkel azonban minden kétséget kizáróan a mai design-szemlélet szerint jöttek létre. Miként a tereket újra-moduláló bútorlemek is, melyek funkció-csoportokat rejtenek vagy csak éppen térrészeket választanak el egymástól. A történeti épületrészeket szinte nem is érintő, egységes szemléletben megalkotott tárgyak tervezői koncepciója rokon a magyarországi

Eszterháza kastély-együttes egykori bábszínházának (a narancsház és víztorony együttes rekonstrukciójával) hasznosítása kapcsán (kép9.) alkalmazott tervezői gondolkodással. A ma konferenciákra és koncertekre egyként használt megújult tér bútorzata utal az egykori előadótér használatára, de a belső falfelületek neutrális, lecsupaszított díszletszerűsége nem az épület főbb jellegéből való. A barokk épületrész gondos felméréséhez és építészettörténeti dokumentáltságához⁶ képest a rekonstrukció köztes állapotot rögzít, pszeudo térforma jött létre – történeti rétegeket fizikailag felfejtő esztétizálása a régi és új közötti markánsabb válaszvonal meghúzását szinte elnapolta. A műemlék élettörténetének szerves részét alkotó kortárs „beavatkozás” a mai kor igényei szerint is, miként az 50 éve létrehozott Velencei Karta szellemisége is kimondja, határozott kell legyen.

Kép8. Érsekségi Múzeum rehabilitációja, Olomouc, Csehország, 2000–2006. Építészek: Petr Hájek, Tomáš Hradečný, Jan Šépka. Forrás: www.hsharchitekti.cz

Kép9. Esterházy kastély rendezvényközpont egykori bábszínházban, Fertőd, Magyarország, 2011–2013. Építészek: Molnár Csaba, Szentkúti Viktor és Halmai Dénes. Forrás: urbanista.blog.hu

Felhasznált irodalom

- Athens Charter 1931, Venice Charter 1964, The Nara Document on Authenticity 1994 – Icomos <<http://www.icomos.org/en/charters-and-texts>>
- Blozies, Charles: Old buildings, new designs. New York: Princeton Architectural Press, 2012.
- Dobosyné Antal Anna – Nagy Gergely (szerk.): A műemlékvédelem és a társadalom lehetőségei válság idején. ICOMOS, Budapest, 2013.
- Carbonara, Giovanni: Architettura d'oggi e restauro. Un confronto antico-nuovo. Rome, Utet Scienze Tecniche, 2011.
- Semes, Steven W.: The Future of the Past: A Conservation Ethic for Architecture, Urbanism, and Historic Preservation. W. W. Norton & Company, New York, 2009.
- Tyler, Norman – Ligibel, Ted J. – Tyler, Ilene R: Historic Preservation: An Introduction to Its History, Principles, and Practice. W. W. Norton & Company, New York, 2009.

6 Krähling János – Koppány András – Fekete J. Csaba – Halmos Balázs – Józsa Anna: The marionette opera and the orangerie of Eszterháza (Fertőd, Hungary). Building archaeology methods and theoretical reconstruction. Materiali e strutture. Problemi di Conservazione II. (2013) 4. pp. 75–94.